

खेड तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

साहेबरावजी बुट्टेपाटील महाविद्यालय

राजगुरुनगर, ता.खेड जि.पुणे ४१०५०५

वाणिज्य विभाग

प्रथम वर्ष वाणिज्य

सत्र १

विषय

सहकार : सिद्धांत आणि कार्यपद्धती -I

अंतर्गत मूल्यांकनाच्या सरावासाठी प्रश्नसंच

प्रकरण १ सहकार

१) सामाजिक आशय असलेली अर्थपद्धती म्हणजे-

- A. अर्थव्यवस्था
- B. सहकार
- C. निष्ठा
- D. संघटन

२) को -ऑपरेशन हा शब्द कोणत्या भाषेच्या शब्दापासून आला आहे.

- A. जर्मन
- B. मराठी
- C. लॅटिन
- D. इंग्रजी

३) Co-Operation हा शब्द कोणत्या शब्दापासून तयार झाला.

- A. Co-Operation
- B. Co-Operative
- C. Co-Opposite
- D. Co-operari

४) Co-operari या शब्दाचा अर्थ-

- A. एकत्र काम करणे
- B. आर्थिक उद्दिष्ट साधने
- C. संघटन करणे
- D. विकास करणे

५) सहकाराला संघटनात्मक स्वरूप आहे की नाही.

- A. नाही
- B. आहे
- C. वरील दोन्हीही
- D. यापैकी नाही

६) आधुनिक सहकारी चळवळीचा उगम कोठे झाला.

- A. अमेरिका
- B. भारत
- C. इंग्लंड
- D. जपान

७) आधुनिक सहकारी चळवळीचा उगम केव्हा झाला.

- A. १८४०
- B. १८४१
- C. १८४२
- D. १८४४

८) सहकारी संस्थेचे प्राथमिक उद्दिष्टे

- A. सेवा पुरविणे
- B. नफा कमवणे
- C. दोन्हीही
- D. यापैकी नाही

९) कृषी क्षेत्र, लघुउद्योग क्षेत्र, बँकिंग क्षेत्र, सेवा क्षेत्र हे मुद्दे कोणत्या संकल्पनेशी निगडित आहे.

- A. स्वरूप
- B. व्याप्ती
- C. वैशिष्ट्ये
- D. तोटे

१०) सहकाराचे उद्दिष्टे

- A. मत्केदारी करणे
- B. खर्च करणे
- C. सामाजिक विकास करणे
- D. बेरोजगारी वाढवणे

११) "सामाजिक आशय असलेली अर्थपद्धती म्हणजे सहकार" ही व्याख्या कोणी मांडली.

- A. एच. अल्बर्ट
- B. वैकुण्ठलाल मेहता
- C. भारतीय सहकारी कायदा 1912
- D. पी. एच. कॅसलमन

१२) सभासदांना सहकाराची माहिती देऊन सहकाराच्या तत्वांचा अवलंब करण्यास सक्षम करणे म्हणजे-

- A. सहकारी शिक्षण
- B. परस्पर सहाय्य
- C. सेवा तत्त्व
- D. काटकसरीचे तत्व

१३) भांडवलावर मर्यादित व्याज हे सहकाराचे-

- A. तत्त्व नाही
- B. तत्त्व आहे
- C. फायदा आहे
- D. फायदा नाही

१४) आंतरराष्ट्रीय सहकार संघटना-

- A. International co-ordinate alliance
- B. Intermediate co-operative alliance
- C. International co-operative alliance
- D. International corporation alliance

१५) भारतात पहिली सहकारी संस्था केव्हा स्थापन झाली

- A. १८८६
- B. १८८७
- C. १८८८
- D. १८८९

१६) भारतात पहिली सहकारी संस्था स्थापन झाली.

- A. मल्टीस्टेट को-ऑपरेटिव्ह सोसायटी
- B. लोकमान्य सहकारी संस्था
- C. विश्रान्त को-ऑपरेटिव्ह हाउसिंग सोसायटी
- D. अन्योन्य सहकारी संस्था

१७) भारतात पहिला सहकारी कायदा केव्हा संमत झाला.

- A. १९०४
- B. १९०५
- C. १९०६
- D. १९०७

१८) सहकारी संस्थेचे सभासदत्व हे .

- A. ऐच्छिक
- B. अनैऐच्छिक
- C. थोडे
- D. यापैकी नाही

१९) महाराष्ट्र राज्याची अधिकृतपणे स्थापना-

- A. १ मे १९६६
- B. १ मे १९६०
- C. २ मे १९६७
- D. १ मे १९६८

२०) सहकारी संस्थांचा कारभार ज्या तत्त्वानुसार चालतो- त्यास

- A. सामान्य तत्त्वे
- B. मूलभूत तत्त्वे
- C. सहकाराची तत्त्वे
- D. यापैकी नाही

प्रकरण २ भारतातील सहकारी चळवळीचा इतिहास

१) डॉ. विठ्ठलराव विखेपाटील यांनी पहिली कोणती संस्था स्थापन केली.

- A. अन्योन्य सहकारी संस्था
- B. विश्रान्त सहकारी संस्था
- C. लोकमान्य सहकारी संस्था
- D. लोणी बुद्रुक सहकारी पतपेढी

२) आशियातील पहिला सहकारी साखर कारखाना कोणी सुरू केला.

- A. मेकलेगन
- B. डॉ. विठ्ठलराव विखेपाटील
- C. वैकुंठभाई मेहता
- D. यापैकी नाही

३) आशियातील पहिला साखर कारखाना कोणत्या जिल्ह्यात सुरू झाला.

- A. पुणे
- B. नाशिक
- C. अहमदनगर
- D. रायगड

४) डॉ. वर्गीस कुरीयन यांनी कोणत्या क्षेत्रात काम केले.

- A. दूध संकलन
- B. पूरक उद्योग
- C. दूध संकलन आणि पूरक उद्योग
- D. यापैकी नाही

५) कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे यांनी कोणत्या बँकेची स्थापना केली.

- A. नाशिक जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
- B. पुणे जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
- C. रायगड जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक
- D. अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक

६) कर्मवीर भाऊसाहेब यांनी सहकारी बँकेची स्थापना केव्हा केली.

- A. १९५४
- B. १९५५
- C. १९५६
- D. १९५७

७) डॉ. धनंजय गाडगीळ यांनी कोणत्या संस्थेची स्थापना केली.

- A. गाडगीळ इन्स्टिट्यूट ऑफ इकॉनोमी
- B. गोखले इन्स्टिट्यूट ऑफ इकॉनोमी
- C. लोणी बुद्रुक सहकारी पतपेढी
- D. यापैकी नाही

८) डॉ. धनंजय गाडगीळ यांनी गोखले इन्स्टिट्यूट ऑफ इकॉनोमी या संस्थेची स्थापना कोठे केली.

- A. रायगड
- B. नाशिक
- C. अहमदनगर
- D. पुणे

९) धनंजय गाडगीळ यांचा जन्म-

- A. १० एप्रिल १९०१
- B. १० एप्रिल १९०२
- C. १० एप्रिल १९०३
- D. १० एप्रिल १९०४

१०) वैकुंठभाई मेहता यांचा जन्म-

- A. २३ ऑक्टोबर १८९१
- B. २३ ऑक्टोबर १८९२
- C. २३ ऑक्टोबर १८९३
- D. २३ ऑक्टोबर १८९४

११) भारतात सहकाराच्या विकासाचा १९०४ ते १९११ हा कालावधी म्हणजे-

- A. प्राथमिक अवस्था
- B. वेगवान विकासाची अवस्था
- C. नियोजित विकासाची अवस्था
- D. पुनर्रचनेचा काल

१२) भारतात सहकाराच्या विकासाचा १९१२ ते १९१८ हा कालावधी म्हणजे-

- A. प्राथमिक अवस्था
- B. वेगवान विकासाची अवस्था
- C. नियोजित विकासाची अवस्था
- D. पुनर्रचनेचा काल

१३) भारतात सहकाराचा विकासाचा १९१९ ते १९२९ हा कालावधी म्हणजे-

- A. प्राथमिक अवस्था
- B. वेगवान विकासाची अवस्था
- C. अनियोजित विकासाची अवस्था
- D. पुनर्रचनेचा काल

१४) भारतात सहकाराच्या विकासाचा १९३० ते १९३९ हा कालावधी म्हणजे-

- A. प्राथमिक अवस्था
- B. वेगवान विकासाची अवस्था
- C. अनियोजित विकासाची अवस्था
- D. पुनर्रचनेचा काल

१५) आर बी आई (RBI) ची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली-

- A. १९३५
- B. १९३६
- C. १९३७
- D. १९३८

१६) सहकाराच्या पुनर्विकासाचा कालावधी-

- A. १९३१ ते १९३९
- B. १९३९ ते १९४६
- C. १९१२ ते १९१८
- D. १९१९ ते १९२९

१७) एक गाव एक सहकारी संस्था ही शिफारस कोणत्या समितीने केली-

- A. गोरवाला समिती
- B. वैद्यनाथन समिती
- C. मॅकलेगन समिती
- D. निकोल्सन समिती

१८) तारण न पाहता कारण पाहून कर्जपुरवठा करावा ही शिफारस कोणत्या समितीने केली-

- A. गोरवाला समिती
- B. वैद्यनाथन समिती
- C. मॅकलेगन समिती
- D. वैकुंठलाल मेहता समिती

१९) गोरवाला समितीची स्थापना-

- A. १९५२
- B. १९५३
- C. १९५४
- D. १९५५

२०) शिवरामन समितीची स्थापना-

- A. 1969
- B. 1970
- C. 1971
- D. 1972

२१) आर. एन. निधी समितीची स्थापना-

- A. 1962
- B. 1963
- C. 1964
- D. 1965

२२) डॉ. पी. नोटेशन समितीची स्थापना-

- A. 1957
- B. 1958
- C. 1959
- D. 1960

२३) ग्राहक सहकारी संस्थेच्या रचनेबद्दल ची शिफारस कोणत्या समितीने केली-

- A. नटेशन समिती
- B. मेहता समिती
- C. गोरवाला समिती
- D. शिवरामन समिती

२४) प्रादेशिक ग्रामीण बँकांची स्थापना कोणत्या समितीच्या शिफारशीने झाली-

- A. दातवाला समिती
- B. सरैया समिती
- C. मेहता समिती
- D. यापैकी नाही

२५) प्रशासन, हिशोब तपासणी या बद्दलच्या शिफारसी कोणत्या समितीने केल्या-

- A. गोरवाला समिती
- B. शिवरामन समिती
- C. व्ही. एल. मेहता समिती

D. नोटेशन समिती

२६) बँकिंग रेगुलेशन अँक्ट सहकारी बँकांना केव्हा लागू केला-

- A. मार्च 1966
- B. मार्च 1965
- C. मार्च 1967
- D. मार्च 1964

२७) सभासदांची जबाबदारी ही मर्यादित असावी ही शिफारस कोणत्या समितीने सुचवली-

- A. दात वाला समिती
- B. सरैया समिती
- C. मॅकलेगन समिती
- D. यापैकी नाही

२८) मॅकलेगन समितीची स्थापना-

- A. 1914
- B. 1915
- C. 1916
- D. 1917

२९) कोणत्या साली मुंबई प्रांताने सर्वप्रथम सहकाराचा प्रांतीय कायदा संमत केला-

- A. 1922
- B. 1923
- C. 1924
- D. 1925

३०) राष्ट्रीय सहकारी ठराव किंवा संमत करण्यात आला-

- A. 1957
- B. 1958
- C. 1959
- D. 1960

प्रकरण ३ भारतातील स्वातंत्र्योत्तर काळातील सहकार चळवळीचा विकास

1) पद्मश्री वैकुंठभाई मेहता यांचा जीवनकाळ-

1. 1891 ते 1964
2. 1901 ते 1971
3. 1897 ते 1980
4. 1905 ते 1961

2) डॉक्टर धनंजय गाडगीळ यांचा

जीवनकाळ

1. 1891 ते 1964
2. 1901 ते 1971
3. 1897 ते 1980
4. 1905 ते 1961

3) पद्मश्री विठ्ठलराव विखेपाटील यांचा

जीवनकाळ

1. 1891 ते 1964
2. 1901 ते 1971
3. 1897 ते 1980
4. 1905 ते 1961

4) कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे यांचा जीवनकाळ

1. 1891 ते 1964
2. 1901 ते 1971
3. 1897 ते 1980
4. 1905 ते 1961

5) डॉक्टर वर्गीस कुरीयन यांचा जीवनकाळ

1. 1891 ते 1964
2. 1901 ते 1971
3. 1897 ते 1980
4. 1921 ते 2012

6) वैकुंठभाई मेहता यांची कोणत्या वर्षी वित्त आणि सहकार मंत्री म्हणून नेमणूक झाली.

1. १९४६
2. १९४७
3. १९४८
4. १९४९

7) वैकुंठभाई मेहता यांना केव्हा पद्मभूषण या गौरवाने गौरविण्यात आले.

1. १९५१
2. १९५२
3. १९५३
4. १९५४

8) भारतातील पहिल्या साखर कारखान्याचे अध्यक्ष-

1. पद्मश्री वैकुंठभाई मेहता
2. डॉक्टर धनंजय राव गाडगीळ
3. पद्मश्री विठ्ठलराव विखे पाटील
4. कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे

9) गोखले इन्स्टिट्यूट ची स्थापना कोणी केली.

1. डॉक्टर धनंजय राव गाडगीळ
2. पद्मश्री वैकुंठभाई मेहता
3. डॉक्टर वर्गीस कुरीयन
4. पद्मश्री विठ्ठलराव विखे पाटील

10) भारतीय रिझर्व बँकेचे संचालक म्हणून धनंजयराव घाडगे यांचा कालावधी

1. १९६७ ते १९७९
2. १९६२ ते १९६२
3. १९८० ते १९९७
4. १८९१ ते १९६४

11) राजुरी या खेडेगावात भटक्या जमाती
साठी कोणी सहकारी संस्थेची स्थापना केली.

1. डॉक्टर वर्गीस कुरीयन
2. पद्मश्री वैकुंठभाई मेहता
3. डॉक्टर धनंजय गाडगीळ

4. पद्मश्री विठ्ठलराव विखे पाटील

12) डॉक्टर विठ्ठलराव विखे पाटलांना
कोणत्या साली पद्मश्री किताबाने सन्मानित
केले.

1. १९६०
2. १९६१
3. १९६२
4. १९६३

13) गिरणा सहकारी साखर कारखान्याची
स्थापना-

1. १९६६
2. १९६७
3. १९६८
4. १९६९

14) डॉक्टर वर्गीस कुरीयन यांचा मृत्यू-

1. 19 सप्टेंबर 2012
2. 9 सप्टेंबर 2012
3. 10 सप्टेंबर 2012
4. 12 सप्टेंबर 2012

15) गुजरात सहकारी दुग्ध विपणन संघाची
स्थापना-

1. १९७१
2. १९७२
3. १९७३
4. १९७४

16) गोरवाला समितीची स्थापना-

1. १९४८

2. १९४९

3. १९५०

4. १९५१

17) शासनाचा सहभाग, सहकारी प्रशिक्षण,
कामकाजावर देखरेख हे मुद्दे कोणत्या
संकल्पनेशी निगडित आहेत.

1. वैद्यनाथन समिती स्थापण्याचा उद्देश
2. गोरवाला समितीच्या शिफारसी
3. विठ्ठल राव विखे पाटलांचे योगदान
4. वर्गीस कुरीयन यांचे योगदान

18) वैद्यनाथन समितीची स्थापना-

1. २००१
2. २००२
3. २००३
4. २००४

19) सहकारी क्षेत्रासाठी स्वतंत्र कायदा मंजूर-

1. 9 मे 1961
2. 10 मे 1963
3. 9 जून 1961
4. 8 जुलै 1964

20) गोरवाला समिती चे दुसरे नाव-

1. अखिल भारतीय ग्रामीण पतपुरवठा
पाहणी समिती
2. वैद्यनाथन समिती
3. धनंजय गाडगीळ समिती
4. यापैकी नाही

शासन आणि सहकारी चळवळ

1. भारतामध्ये सहकारी चळवळीचा आरंभ

1. 1904 *
2. 1905
3. 1906
4. 1907

1. मुंबई
2. नागपूर
3. दिल्ली
4. पुणे*

2. महाराष्ट्र राज्य सहकारी विकास
महामंडळाची स्थापना

1. 2001
2. 2000 *
3. 2002
4. 2003

6. निबंधकाची पात्रता

1. आय. पी. एस.
2. आय. ए. एस.*
3. बी.कॉम.
4. एम. कॉम.

3. सहकारी संस्थांचा कायदा 1960 या
कायद्यामध्ये एकूण किती कलमे आहेत

1. 167 कलमे *
2. 168 कलम
3. 169 कलम
4. 170 कलमे

7. कोणत्या सालापासून निबंधकांना आयुक्त
हा दर्जा देण्यात आला आहे

1. 1968 *
2. 1969
3. 1970
4. 1971

4. राज्य सहकारी संघ हा सहकारी शिक्षण व
प्रशिक्षण विषयक कार्याची जबाबदारी पार
पाडणारी राज्य पातळीवरील कोणत्या
प्रकारची संस्था आहे.

1. सर्वोच्च सहकारी संस्था*
2. मध्यम सहकारी संस्था
3. कनिष्ठ सहकारी संस्था
4. यापैकी नाही

8. महाराष्ट्रामध्ये स्वतंत्र साखर आयुक्तलयाचे
मुख्य कार्यालय कोठे आहे.

1. मुंबई
2. नागपूर
3. दिल्ली
4. पुणे*

5. महाराष्ट्राच्या सहकार निबंधकाचे मुख्य
कार्यालय कोठे आहे

9. साखर आयुक्त हे कोणत्या दर्जाचे
अधिकारी असतात.

1. आय. पी. एस.
2. आय. ए. एस.*
3. बी.कॉम.
4. एम. कॉम.

10. महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळाचे कार्य 2. 70
1. कृषी उत्पन्न बाजार समिती यांवर देखरेख 3. 80 *
  2. कृषी उत्पन्न बाजार समितीचे नियंत्रण 4. 90
  3. अंदाजपत्रकास मंजूरी देणे
  4. वरीलपैकी सर्व*
11. राज्यामध्ये पत्र विस्ताराचे कार्य कार्यक्षम पणे करता यावे म्हणून महाराष्ट्र शासनाने कोणती वित्तसहाय्य योजना राबवली
1. एक स्तरीय योजना
  2. द्विस्तरीय वित्तसहाय्य योजना
  3. त्रिस्तरीय वित्तसहाय्य योजना*
  4. चार स्तरीय वित्तसहाय्य योजना
12. राष्ट्रीय विकास मंडळ या समित्यांची स्थापना कोणी केली
1. महाराष्ट्र राज्य सरकार
  2. राज्य सरकार
  3. केंद्र सरकार *
  4. यापैकी नाही
13. कोणत्या पंचवार्षिक योजनेत भारताच्या अर्थव्यवस्थेमध्ये वेगवेगळ्या क्षेत्रात सहकारी संस्थांना विशेष स्थान देण्यात आले.
1. पहिल्या पंचवार्षिक योजनेत
  2. दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेत
  3. तिसऱ्या पंचवार्षिक योजनेत *
  4. चौथ्या पंचवार्षिक योजनेत.
14. तिसऱ्या पंचवार्षिक योजनेत सहकार क्षेत्राच्या विकासासाठी किती कोटी रुपयांची तरतूद करण्यात आली होती
1. 60
15. राष्ट्रीय सहकारी विकास निगम या संस्थेची स्थापना कोणी केली
1. दिल्ली सरकार
  2. केंद्र सरकार *
  3. राज्य सरकार
  4. यापैकी नाही
16. केंद्र शासनाने राष्ट्रीय पातळीवर काम करण्यासाठी कोणत्या सहकारी संघटनेची स्थापना केली
1. राज्य सहकारी संघटना
  2. महाराष्ट्र राज्य सहकारी संघटना
  3. आंतरराष्ट्रीय सहकारी संघटना
  4. राष्ट्रीय सहकारी संघटना*
17. भारतातील सहकारी संस्थांची शिखर संघटना
1. राज्य सहकारी संघटना
  2. महाराष्ट्र राज्य सहकारी संघटना
  3. आंतरराष्ट्रीय सहकारी संघटना
  4. राष्ट्रीय सहकारी संघटना*
18. वैकुंठभाई मेहता राष्ट्रीय सहकारी व्यवस्थापन संस्था कोणत्या पातळीवरील शिक्षण देते.
1. कनिष्ठ पातळी
  2. मध्यम पातळी
  3. वरिष्ठ पातळी *
  4. यापैकी नाही

19. वैयक्तिक लाभ ही प्रमुख प्रेरणा कोणत्या अर्थव्यवस्थेमध्ये असते.

1. सहकार
2. भांडवलशाही*
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही

20. सेवा ही प्रेरणा कोणत्या अर्थव्यवस्थेमध्ये असते.

1. सहकार अर्थव्यवस्था*
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही

21. कोणत्या अर्थव्यवस्थेत लोकांची पिळवणूक होते

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था*
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही

22. कोणत्या अर्थव्यवस्थेमध्ये स्पर्धा, परस्परविरोध इत्यादी गोष्टी गृहीत असतात.

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था*
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही

23. कोणत्या अर्थव्यवस्थेत संपत्तीचे केंद्रीकरण होते

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था*
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही

24. कोणत्या अर्थव्यवस्थेत अनिश्चितता असल्याने तेजी-मंदी चे दुष्परिणाम सोसावे लागतात

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था*
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही.

25. कोणते अर्थव्यवस्थेत नफा हे अंतिम उद्दिष्ट असते

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था*
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था
4. यापैकी नाही

26. लेनिन यांच्या मते सहकारी चळवळीचा प्रसार म्हणजेच

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था
3. साम्यवाद*
4. यापैकी नाही

27. इलियट यांच्यामध्ये भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेतील दोष दूर करण्याचा राजकीय उपाय म्हणजे-

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था
3. साम्यवाद*
4. यापैकी नाही

28. इलियट यांच्या मते भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेतील दोष दूर करण्याचा अराजकीय उपाय म्हणजे-

1. सहकार अर्थव्यवस्था

2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था
3. साम्यवाद*
4. यापैकी नाही

29. कोणत्या अर्थव्यवस्थेत सार्वजनिक कल्याण हे उद्दिष्ट असते

1. सहकार अर्थव्यवस्था
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था
3. साम्यवादी अर्थव्यवस्था*
4. यापैकी नाही.

30. कोणत्या अर्थव्यवस्था मध्ये फक्त सभासदांचे कल्याण हे उद्दिष्ट असते.

1. सहकार अर्थव्यवस्था*
2. भांडवलशाही अर्थव्यवस्था
3. साम्यवाद
4. यापैकी नाही